

Toplumsal Biçimler Okulunun İki Öncüsü Tönnies İle Simmel'in İletişime Katkısı

The Contributes of Tönnies And Simmel, Two Founders of Social Forms School, to Communication

Çetin Murat HAZAR, Doç. Dr., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, E-posta: cetinmurat2002@yahoo.com

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal Biçimler Okulu, Tönnies, Simmel, İletişim.

Öz

Toplumun ve insan iletişiminin sosyal şekiller tarafından biçimlenmesi görüşü Toplumsal Biçimler Okulunun öncüleri olan Tönnies ve Simmel tarafından ortaya atılmıştır.

Sosyal şekiller zaman ve bölge ayrımı olmadan ilişkilerin oluşması, iletişimin belirlenmesin konularında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Birçok durumda içerikten bağımsız olarak, toplum ve topluluk tipolojisi ve grupları oluşturan kişilerin sayısı benzer ilişki ve iletişim biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Tönnies ve Simmel'in üzerinde durulmayan iletişim konusundaki görüşleri ele alınmıştır. Bu çalışma betimsel araştırmaya dayalı olarak durumsal çalışma şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Keywords:

Social Forms School, Tönnies, Simmel, Communication.

Abstract

The view that the communication of the society and the humans is determined by social forms has been pronounced firstly by the founders of the Social Forms School Tönnies and Simmel.

Social forms, without differentiation of time and geography, have been evaluated as an important factor at by determination of communication. In many cases, independent from the content, people who are forming the typology and groups of the societies and communities, generate similar numbers of relations and communication ways. Tönnies and Simmel do not focus on their views on communication are discussed. This study was conducted as a situational study based on descriptive research.

Giriş

Bütünün parçalarının toplamından daha fazla bir şey ifade etmesi düşüncesi kendisini sosyolojide sosyolojist teoriler olarak göstermektedir. Toplumun bireylerden meydana gelmesine rağmen, tıpkı bir makinenin dişlisini kaybetmesine rağmen çalışmaya devam etmesi veya vücutta bazı hücreleri başka hücrelerin ikame etmesi sonucunda organizmanın varlığını ve sağlığını koruması örneklerinde olduğu gibi (Bilgiseven, 1982; 66), bireysel şuurların topluma tabi olması bu teorilerin temel yaklaşımını ortaya koymaktadır. Sosyolojistler bununla da sınırlı kalmayarak, toplum araştırmalarında yalnız topluma ait sebeplerin rol oynadığını (Ülken, 1969; 265), toplumu ve insanı yönlendiren diğer antropolojik, psikolojik, ekonomik, coğrafi ve biyolojik saiklerin yeterince önem kazanmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Kaldı ki, birçok sosyolojist bilim adamı sosyal bilimler içinde yer alan bütün alanları sosyoloji içinde görmüşler ve etkinin ana temasını toplumdan yana vurgulamışlardır. Burada toplumu tek bir boyutuyla ele almak yanlış olacaktır. Toplum sosyolojistlere göre kurum ve kuruluşlarıyla vardır ve bireyleri güdüleyen de budur. Doğumla birlikte, aile, arkadaş çevresi, mahalle çevresi, sonrasında okul çevresi, iş çevresi, ortak gelenekler, töreler, kültür kalıpları, her türlü sosyal organizasyonlar benliğin belirlenmesinde temel etken olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım Comte'dan itibaren o kadar ilgi çekmiştir ki, bunun tersine bütün bu etkileri psikolojiye vermek isteyenler de psikolojizm akımının doğmasına neden olmuşlardır.

Sosyolojist teoriler içinde bir bölüm, Sosyal Şekiller, Şekilci Sosyoloji, Formel Sosyoloji gibi isimlerle anılan, bizim Toplumsal Biçimler şeklinde kullandığımız bir yaklaşımlar manzumesi tarafından oluşturulmaktadır. Bu anlayış sosyolojist teoriler içinde yer almalarına rağmen, ondan farklılaşarak, bazı durumlarda onu eleştirmektedir. Özellikle insanların ve ilişkilerinin, iletişimlerinin sadece sistemin bir çarkı olmadığı konusunda yoğun itirazları vardır.

Bilgiseven (1982; 81), toplumsal biçimler anlayışını Aristo'ya kadar dayandırmaktadır. Daimi ve değişmez sebepler üzerinde duran Aristo'nun rasyonalizminin de etkisiyle şekiller arasındaki ilişkileri bulup çıkarması onu da bir ölçüde toplumsal biçimlerin içine sokmaktadır.

Keza Romalılar da, imparatorluklarını yönetebilmek için oluşturdukları hukuksal düzen içinde bütün tebaaya uygulanabilecek temel ilkeleri rasyonel bir ilkeyle ortaya koyabilmiş (Bilgiseven, 1982; 82) ve imparatorluklarını çok uzun süre devam ettirebilmişlerdir.

19. ve 20. yüzyıllarda toplumsal biçimler anlayışı, sosyal ilişkilerin, iletişimin ve buna bağlı olarak da bireysel şuurun ve hatta toplumun sosyal şekiller tarafından biçimlendirildiği üzerinde durmuştur. Böylece sosyoloji bütün sosyal bilimlerin kendilerini onda bulduğu, ondan faydalandığı bir ana kaynak halinde düşünülmüştür.

Toplumsal biçimler okulunun en önemli temsilcileri olarak Tönnies ve Simmel gösterilmektedir. Bu çalışmada literatür taramasıyla Tönnies ve Simmel'in kariyerleri, görüşleri ve iletişime katkıları tartışılmaktadır. Betimsel araştırmaya dayalı olarak durumsal çalışma şeklinde gerçekleştirilen çalışma, sosyolojinin yön veren üstatlarına iletişim açısından da ele almaktadır.

Ferdinand Julius Tönnies

Topluluk (Gemeinschaft) ile toplum (Gesellschaft) ayrımıyla toplumsal tipolojiye yönelen Alman sosyoloğu Tönnies, özellikle bu çalışmasıyla toplumsal biçimler ekolünün temellerinden birisi olarak sayılmaktadır.

20 Temmuz 1855 tarihinde Almanya'nın Kuzey denizine bakan Schhewig-Holstein yakınlarında zengin bir çiftlikte doğan Tönnies, Protestan bir anne ile Frisian kökenli çiftçilik, hayvan pazarlamacılığı ve bankacılık yapan varlıklı bir babanın çocuğu olarak gençliğini Husum kasabasında geçirdi. ¹

1872'de vatansever duygularla Strassburg Üniversitesine kaydoldu. Ancak öğrenci özgürlük hareketlerinin başlaması üzerine, klasik diller üzerine gördüğü eğitimini Jena, Bonn ve Leipzig Üniversitelerinde sürdürdü. Felsefe, tarih, arkeoloji, istatistik ve ekonomiyle de ilgilenen Tönnies, 1877'de Tübingen Üniversitesinde doktorasını tamamladı. Post-Doktora çalışmaları yapmak üzere Berlin ve Londra Üniversitelerine giderek daha sonraları üzerinde uzun araştırmalar yapacağı Thomas Hobbes'a ait birçok orijinal el yazması buldu. Bu yazmaları editörlüğünü yaparak yayınladı. 1881'de Kiel Üniversitesinde Felsefe Doçenti unvanını alan Tönnies, bölümün kendisine izin vermesiyle akademik çalışmalarından ayırabildiği vakti, profesyonel yayınlarda yazarlık yaparak, dönemin önemli problemleri ve siyasal davaları üzerine eleştirilerde bulunarak geçirdi.

1887'de doğal iradenin üstünlüğünde oluşan "topluluk" ile rasyonel seçme iradesinin hakim olduğu "toplum" tipolojilerini işlediği en ünlü eseri "Topluluk ve Toplum"u (Gemeinschaft und Gesellschaft) yayınladı.

1913'de üniversitenin İstatistik ve Ekonomi Bölümüne atanan Tönnies, 1916'da üniversiteden ayrılıncaya kadar bu görevini sürdürdü. Akademik kariyerinin büyük bir kısmında, Kiel dışındaki bir kırsal alanda yaşayan Tönnies, 1921 yılında üniversiteye dönerek, Kiel Üniversitesinde Sosyoloji Profesörlüğüne atandı ve şehre taşındı. Gelişen Nasyonal Sosyalist harekete karşı tavır alarak, Sosyal Demokrat Partiye katılması, İrlanda ve Finlandiya Özgürlük Hareketlerine yardım etmesi nedeniyle, 1932-1933 yılı kışında akademik görevlerine son verildi.

1909-1933 yılları arasında Georg Simmel, Werner Sombart ve Max Weber'le kurdukları Alman Sosyoloji Derneği'nin başkanlığını yapan Tönnies, Hobbesçu ve Spinozacı kuruluşlarla ilgilenerek, "Societas Hobbesiana", "Verein Fuer Sozialpolitik", "Gesellschaft für Soziale Reform", "Institute International de Sociologie" ve "American Sociological Society" gibi derneklerin üyeliklerinde bulundu.

Bütün hayatı boyunca büyük bir şiir aşkıyla dolu olan Tönnies, birçok yazısında anlaşılmayı güçleştiren şiirsel vezinleri² kullandı. Gençlik ve yetişkinlik çağlarında dinsel

1 Ayrıntılı bilgi için bkn, L.Rudolf Heberle, International Encyclopedia of The Social Sciences, .Ed. Shills, David Vol. 16, pg 98-99,

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, Cilt 10, sy 5343-5344,

Sezgin Kızılcık, Sosyoloji Teorileri 1, sy. 211-212.

2 1887 yılında basılan Topluluk ve Toplum adlı kitabının ilk baskısında Tönnies'in şiirsel ve eski Alman üslubu, eserin ancak çok küçük bir kitle tarafından anlaşılmasına ve ilk anda yeterli etkiyi göstermemesine sebep oldu.

konulara karşı bir ilgi göstermedi. Ancak yaşlanmasıyla birlikte bütün insanları kapsayan kuralların az ve geçirgen olduğu bir dine inanmaya başlayan Tönnies, 1936 yılında öldü.

Oldukça verimli çalışmaları olan Tönnies'in en önemli eserleri olarak;

1887 Topluluk ve Toplum (Gemeinschaft und Gesellschaft),

1889 Behemot veya Uzun Parlament (Behemoth: Or, the Long Parliament), yazar Thomas Hobbes, (Ed. Tönnies),

1889 Hukukun Elemanları, Doğal ve Politik (The Elements of Law, Natural and Politic), Yazar Thomas Hobbes, (Ed. Tönnies),

1896 Thomas Hobbes'un Yaşamı ve Öğretisi (Thomas Hobbes Leben und Lehre),

1899 Felsefi Terminoloji (Philosophical Terminology), 8:289-332, 467-491, 9:46-61,

1909 Gelenek: Toplumsal Kodlar Üzerine Bir Deneme (Custom: An Essay on Social Codes),

1922 Kamuoyunun Eleştirisi (Kritik der Öffentlichen Meinung),

1931 Sosyolojiye Giriş (Einführung in die Soziologie),

1935 Modern Zamanın Ruhu (Geist der Neuzeit) gösterilebilir.

Görüşleri

Toplumsal Biçimler ekolünün kurucularından olan Tönnies'in karşılıklı toplumsal ilişkileri, duygusal veya akılcılık temeline göre "Topluluk" ve "Toplum" (Gemeinschaft und Gesellschaft) şeklinde tiplemesi, sonradan geliştirilen, Durkheim'in "Mekanik Dayanışma-Organik Dayanışma", Marx'ın "Feodal-Kapitalist-Sosyalist Toplum", Cooley'in "Birincil İlişkilere Dayalı Toplum-İkincil İlişkilere Dayalı Toplum", Parsons'ın "Topluluk-Toplum", Lerner'in "Geleneksel Toplum-Modern Toplum", Redfield'in "Köylü Toplum-Kentli Toplum" ve Becker'in "Mukaddes Toplum-Laik Toplum" tipolojilerine önderlik (Kongar, 1981; 230) etmiştir.

Topluluk ve Toplum tipolojisiyle Tönnies, toplumsallaşmayı karşıt iki fikir açısından anlamayı ummaktadır. Yaşadığı dönem (1800'lerin sonları), sanayileşmenin ve kentleşmenin yoğunlaştığı, sosyal çatışmaların ve yabancılaştırmanın arttığı, bireylerin kendilerini ve toplumu sorgulamaya başladığı bir zaman dilimine denk gelmektedir. Artık tekil ve vazgeçilemez gelenekler ile çoğul, değişken ve rahatlıkla değiştirilebilir geleneklerin birbirlerini zorladıkları görülmektedir. Dönemin temel karakteristiği ise karmaşadır.

Organizmacı ve bütüncü toplum anlayışını reddeden Tönnies, sosyolojiyi biyoloji ve psikolojiden ayırmaya çalışmıştır. Sosyolojiyi bir perspektifler bütünü yani "karşılıklı

Bkn. Charles P. Loomis'in editörlüğünü yaptığı ve Almanca'dan İngilizce'ye çevirdiği Community and Society (Gemeinschaft und Gesellschaft), Ferdinand Tönnies, 1964, sy. 1.

taahhüt”, “her bireyin bir başkasının belirli bir davranışıyla ilgili taleplerde bulunacağı, kendisini buna göre ayarlayacağı” toplumsal ilişkiler yumağı olarak görmüştür. Bu ilişkiler içinde rasyonel veya rasyonel olmayan her davranış insanın iradesi içinde yer almaktadır. (Swingewood, 2010; 165) İradenin ne derece olduğu ve kullanıldığına bağlı olarak da Topluluk ve Toplum biçimleri gelişmektedir.

Topluluk ve Toplum; rasyonalizm ve romantizm, idealizm ve materyalizm, realizm ve nominalizm arasında bir sentez (Loomis, 1964; 1) olarak ortaya konulmuştur. İnsanın doğumuyla birlikte karşılaştığı toplumsallaşma sürecini, kan bağı, komşuluk, arkadaşlık ve akrabalık gibi etkenlerin egemen olduğu topluluk ve bir amaca dayalı, daha isteğe bağlı Toplum kavramı ile açıklamak isteyen Tönnies, Topluluk’un “Organik” (Wesenwille), Toplum’un ise “Rasyonel” (Kürwille) bir irade temeline bağlı olduğunu ileri sürmektedir.

Topluluk, çok yakın, özel ve aralarında yoğun ilişkiler bulunan ve doğal zorunluluklara dayanan (Ergun, 1990; 74) insan grubudur. İnsanlar doğumlarıyla birlikte kendilerini duygusal olarak bağlı oldukları böyle bir gruba ait hissederler ve katılmaya karar vermedikleri, kendilerini içinde buldukları bu gibi grupların üyeliklerinden de serbestçe feragat edemezler (Broom ve Selznick, 1969; 48). Tüm kişilikleriyle Topluluk’a üye olan kişiler, amaçlarının tümünü ya da çoğunu grup içinde gerçekleştirirler (Bottomore, 1984; 98).

Tönnies komünal bağlar şeklinde gelişen bu ilişkiler yumağını, herkesin kendi yerini bildiği, statünün neredeyse doğuştan belirginleştiği, toplumsal ve coğrafi hareketliliğin sınırlı olduğu, ailelerin yakın veya aynı çevreden oluşturulduğu, tüm yaşamın homojen bir kültüre dayandığı, farklılıkların olmadığı ve hoş karşılanmadığı, yine aile ve kilise tarafından desteklenen kesin bir değerler ve ahlak kurallarının sosyal sistem üzerinde hakim olduğu geleneksel köy topluluklarıyla ilişkilendirmeye çalışır. (Slattery, 2012; 59)

Topluluk’dan ayrılma; diğer üyelerle olan akrabalık (Broom ve Selznick, 1969; 48), yakın arkadaşlık ve yakın komşuluk duygusunu istememek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla da bu yakınlıkları istemeyen, istemediği düşünülen kişiler üzerinde sosyal bir baskı uygulanarak uzaklaştırılırlar. Yakın akrabalık ve komşuluk ilişkilerine mesafeli duranlar, diğerlerini de bu konuda isteklendirebilirler ve böylece sosyal düzenin bozulması söz konusu olur. Buna izin verilmez. Kaldı ki aile ve komşular dışında kalanlar (bazen çevre köyler) genellikle yabancı ve dolayısıyla bir tehdit kaynağı olarak algılanırlar.

Topluluk sisteminde, bireyler, doğumdan beri akrabalık ve yakın komşuluk ilişkilerini yaşamlarının temeli olarak almaları konusunda eğitilmektedir. Dolayısıyla da topluluk içinde doğan ve büyüyen bireyler yaşamlarının her aşamasında ailenin ve komşuların varlıklarıyla kendi varlığını anlamlandırabilmektedir. Aile ve komşularının varlıklarını hissedemediğinde kendilerini boşluk içinde hissederek genel bir mutsuzluk içinde olurlar.

Aile ilişkilerinin ve komşuluk ilişkilerin yoğun olması, bireyin iş bulmasında, eş bulmasında, ev bulmasında, güvenlik ve korumayı sağlamasında, hastalıkların iyileştirilmesinde, bakımın sağlanmasında ön plana çıkmaktadır.

Topluluklarda ilişkiler lider ve geleneklere göre belirlenir. Liderler ve gelenekler bazen çatışmalar da çoğunlukla birbirlerini desteklerler. Değişme ve kendini geliştirme ihtimalleri zayıftır. Oldukları gibi kabul edilirler ve topluluk içinde liderin benimsenmesi veya ona itaat edilmesi temel davranış kalıbı olarak ortaya çıkar.

Kendi veya eşinin doğduğu topraklarda yaşamak topluluk tarzı örgütlenmelerde sık görülmektedir. Sadece işle veya alış-verişle ilgili olarak kısa süreliğine bu topraklar terk edilebilir. Dolayısıyla bu topraklardaki kültür mümkün olduğunca değişmeden yeni nesillere aktarılmaya çalışılır. Bu kültür genellikle aile ve din çevresinde kümelenir ve her ikisinden de destek alır. Yapılan veya yapılması düşünülen herhangi bir eylemin karşılığı aile ve dinde aranır. Gelenekler ve ritüeller bunlara göre belirlenir ve düzenlenir.

Toplum ise insanların topluluk dışında, gönüllü ve rasyonel irade göstererek bir amacı gerçekleştirme için sözleşmeye dayalı sosyal ilişkiler içine girmesidir (Broom ve Selznick, 1969; 48). Bu tip gruplara, kişiliklerin ancak bir bölümüyle ve bilinçli olarak üye olunmakta, çıkar duyguları ön plana geçmektedir (Bottomore, 1984; 98). Toplum hayatının karmaşık yapısı, artan ihtisaslaşma ve farklılaşma sonucu uzun tarihsel trend, serbest bireysel sözleşmelerin gönüllü eylemlerle daha fazla aktif olmasıyla Toplumun öneminin artması (Broom ve Selznick, 1969; 48) yönündedir.

Özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi, insanları başkalarıyla ilişkilerinde daha hesaplı, rasyonel, kendisini ön plana alan şekilde davranmasını sağlamaktadır (Slattery, 2012; 60).

İnsanlar, çok farklı kültürlerin bir arada bulunduğu, çoğu kez sadece kendilerinin değil kültürlerinin bile karşılıklı uzlaşma içine girdiği bir toplumda yaşamaktadırlar. Toplulukta olduğu gibi kültürün temel hakimiyeti ve geleneklerin ihlal edilmesi durumunda cezaların devreye girmesi artık ya pek görülmemekte, ya da sönük bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, topluluklardan yansıyan kültürler de diğer kültürlerle toplum düzeyinde derin temaslar kurmakta ve her biri ister istemez değişmekte ve gücünü kaybetmektedir. Artık bütün toplumu kucaklayan genel kuralların kanunların olduğu bir ortak kültür hakim olmaya başlamakta ve bireyler de (lider olmasalar bile) bunları etkilemek gücüne oy mekanizmasıyla sahip olabilmektedir. Dolayısıyla toplum topluluktan daha farklı ve yumuşak bir kültür iklimini oluşturmaktadır.

Toplumda liderlerin varlıkları ve yetkileri sorgulanmakta ve herkese açık olabilmektedir. Lider topluluktaki kadar güçlü değildir. Liderin de kurallara, kanunlara uyması gerekir. Birçok lider vardır ve bunlar belirli zamanlar diliminde değişirler.

İlişkilerdeki karşılıklı bağımlılık ve dolayısıyla bağlılık azdır. Birey istemezse yer, meslek değiştirebilir. Dönüşümün hızı arttıkça da meslek dışı ilişkilerin dozajı azalmaya başlayacaktır. Toplulukta ise bir yere bağlı olduğundan, burada doğulup öldüğünden, ilişkiler var olmak için elzemdir.

Tönnies topluluk ve toplum karşılaştırmaları için köy ve kent örneklerine başvurmuştur. Köy bekçisi dostça davranırken, korku uyandıran kent polisi, neşeli çiftçi Giles ile soğuk bürokrat, köyün sessizliği ile kentin karmaşası, keşmekeşi (Slattery, 2012; 60) modelinde sıkça değindiği noktalar. Tönnies de kendisinin de gençlik döneminin

ve mutlu anlarının geçtiği köyü olumlama, kenti ise olumsuzlama çabası görülür. Verdiği örnekler ve anlatma biçimi bunu göstermektedir. 1800'lerin sonu, 1900'lerin başlarının özellikle kentleşmeyle ilgili curcunası söz konusu olduğunda bu özlem daha iyi anlaşılabilir.

Ancak Tönnies, bir uygarlık gelişim süreci geliştirerek, bütün toplulukların zaman içinde topluma yenik düşeceklerini ve topluma dönüşeceklerini öngörmektedir. İstense de istenmese de topluluklar artık yok olacaklardır ve insanlık toplum şeklinde organize olarak yaşamını devam ettirecektir. Kentleşmenin belirli bir düzeye gelmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte sınıf bilincinin artması ve sınıf çatışmaları yaygınlaşmaya başlayacak ve böylece yeniden toplum içinde topluluk düşüncesinin (Slattery, 2012; 61) yoğunlaşabileceğini ileri sürmüştür. Burada önemli olan nokta Toplum içinde gelişen Topluluk düşüncesinin her iki modelin de birbiriyle uzlaşarak, bazı temel özelliklerini kaybederek var olabileceğidir. Artık ne Toplum eski Topluk, ne eski Topluluk eski Topluluk olacaktır.

Toplumsal ilişkileri olgulara dayanarak açıklamak isteyen Tönnies (Kızılcıkelik, 1992; 212), geniş anlamda sosyolojiyle (genel sosyoloji), sosyal biyolojiyi, sosyal antropoloji-demografi ile sosyal psikolojiyi, dar anlamda sosyoloji (özel Sosyoloji) tanımıyla, saf-teorik sosyolojiyi, uygulamalı sosyolojiyi ve deneysel sosyoloji-sosyografiyi ele almaktadır (Loomis, 1964; 3).

Diğer bütün sosyal bilimlerin ve bunların yanında biyoloji gibi bilimlerin sosyoloji ana başlığı altında derlenmesinden ibaret olan genel sosyoloji-özel sosyoloji yaklaşımı, Comte'tan itibaren gelişerek süren sosyolojist görüşün bir sonucudur.

Tönnies'e göre, genel sosyoloji bütün insanların zaman ve mekan ayrımı olmaksızın hemen her türlü sosyal ilişkilerini kapsamaktadır.

Topluluk-Toplum tipolojisi, toplumsal bütünlükler-ilişkiler, toplumsal normlar, toplumsal değerler ve insan çabalarından oluşan saf-teorik sosyoloji sınıflaması, Tönnies'in bilinen en iyi çalışmasıdır.

Toplumsal bütünlükler-ilişkiler teorisi, psişik ilişkilerin sonucu olan toplumsal ilişkileri, bir kişi, bir ırk veya bir dil, bir grup, bir sınıf veya tabakayı içeren kolektifleri ve akılcı bir işbirliğini konu almaktadır.

Düzen, hukuk ve ahlak normlarından oluşan toplumsal normlar, kolektifler ve toplumsal organizasyonlarda toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi için ortaya konulur.

Tönnies'e göre, ekonomik (ev endüstrisi, şehir ekonomisi, tarım, milli ekonomi ve dünya ekonomisi), politik (hukuk sistemi, koruma ve tesis etme) ve entelektüel –ruhsal (din sistemi, sanat, felsefe, bilim ve eğitim) olmak üzere üç grupta toplanan toplumsal değerler, toplumsallık ve kişisellik boyutlarında belirlenmektedir.

Son boyut olan insan çabaları sistemi ise, toplumsal değerler sistemi altında oluşturulur (Loomis, 1964; 7-10).

Tönnies, Modern Zamanların Ruhu (Geist der Neuzeit) adlı eserinde ortaçağı birlik, barış, aile içi yakın ilişkiler, eve dayalı üretim ve halk müziği ile, modern zamanları ise,

atomizasyon, savaş, yabancılar, dünya ticareti, kapitalist üretim ve bilim ile tanımlamakta ve ortaçağla kadınlar, modern zamanla da erkekler arasında ilişki kurarak, ortaçağı feminen, modern zamanları ise masculine olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla da ortaçağ ve kadınların topluluk ruhuna, modern zamanlar ve erkeklerin ise toplum ruhuna daha yakın oldukları ortaya konulmaktadır.

Georg Simmel

Felsefe, sosyal psikoloji ve sosyoloji alanında rölativist yaklaşımlarıyla tanınan Alman felsefecisi ve sosyologu olan Georg Simmel (1858-1918) günümüzde hala tartışmalara konu olmaktadır. Bazılarınca modern sosyolojinin kurucusu şeklinde değerlendirilirken, bazıları da onu, orijinal bir çalışması olmayan, sistematik bir teori geliştiremeyen parlak bir üstat olarak görmektedirler. Simmel'in maddenin aslına dair analizlerinde (felsefi, tarihsel ve sosyolojik) kesinleşmiş tutumlarla sık sık ilgilenmesinde ve bir sistematik geliştirmemesinde doğruluk payı olmasına rağmen, dönemindeki sistematik çalışmalar daha az ilgi görürken, çok ustaca ve şaşırtıcı kavrayışlarla dolu olan analizleri konuyla ilgilenenlerin dikkatini çekmiştir.³

Simmel'in yaşamının büyük bir bölümü sade bir şehir olan Berlin'de oldukça sakin bir şekilde ne yoksullukla ne de zenginlikle, ne reddedilmeyle ne de büyük başarılarla geçmiştir. Entelektüellikle ilgilenen Simmel, kendisini üzen ve uzaklara taşınmasını gerektiren 1. Dünya Savaşının dışında hemen hiçbir akut politik ve sosyal olayla ilgilenmedi. Heyecanlı bir entelektüelliği ve genel, ortalama olan her şeye karşı bir çeşit duygusal aristokratizmin görüldüğü güçlü bir gururu da dikkat çeken özelliklerinden biriydi.

Simmel'in babası Katolik bir Yahudi, annesi ise Yahudi kökenine bağlı kalmış bir Lutheryandı. Öğrencilik yıllarında babası ölen Simmel, annesiyle hiçbir zaman yakın olamadı. Kendisini belirli bir yere ait olarak hissedemeyen ve güvensizlik duyguları içinde yaşayan Simmel, bir Luteryan olarak vaftiz edilmesine rağmen, sonraları bu kilise üyeliğini terk etti. Ancak dine karşı felsefi bir ilgiyi de elinde tuttu. Yaşamını kolaylaştıran babasından kalan küçük bir servetle, maaşsız bir akademik pozisyonu devam ettirerek (öğrencilerin verdikleri ücrete bağlı olarak), bir öğrenci gibi yaşadı ve 1881'de doktorasını verdiği Berlin Üniversitesi'nde tarih, halk psikolojisi, sanat tarihi ve felsefe üzerine çalışmalar yaptı. Kant felsefesi üzerine yazdığı tez ödül kazandı ve 1885 yılında bir privatdozent (doçent) olarak aynı üniversitede felsefe, etik ve yeni bir bilim olan sosyoloji dersleri vermeye başlayarak çok sayıda hevesli izleyiciyi kendisine çekti. Önce felsefe ve ahlak üzerine ders vermeye başlayan Simmel, hemen sonra, kendi sosyolojik bakış tarzını yansıtan ve daha önce kendi üniversitesinde hiç kimsenin değinmediği konularda yoğunlaşmaya başladı. 1890 yılında Gertrud ile evlenen ve bir oğlu olan Simmel, onu da felsefe ile ilgilenmesi konusunda teşvik etti.

3 International Encyclopedia of The Social Sciences, Ed. David L. Sills, The Macmillan Company, The Free Press, USA, 1968, Volume 14, sy. 251. Ayrıca Simmel'in yaşamı ve kariyeri için bkn. aynı kaynak sy. 251-252. Sosyolojide Temel Fikirler, Martin Slattery, Çev. Özlem Balkız ve diğ., 5. Basım, Sentez Yayınevi, Ankara, 2012, sy. 51. Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi, Ruth A. Wallace ve Alison Wolf, Çev. Leyla Elburuz ve M. Rami Ayas, 5. Baskı, DoğuBatı Yayınları, Ankara, 2013, sy. 119.

1910 yılında Max Weber ile Alman Sosyoloji Derneği'ni kuran Simmel, kısa bir süre sonra inzivaya çekildi.

Biraz tahripkar olarak hissedilen entelektüel tutumu, akademik olmayan zekası ve Yahudi orijinli olması, çalışmalarında tek bir akademik disiplinde kalmayı kabul etmemesi yüzünden akademik kariyerde ilerleme sağlayamadı ve çok uzun süre profesörlük titrini alamadı. 1914 yılında Strassburg Üniversitesine çağrılarak felsefe profesörü olarak atandı. Simmel, 26 Eylül 1918'de kanserden öldü. 31 kitabı, 256 makalesi olan Simmel'in çalışmalarından 100 kadarı diğer dillere çevrilmiştir. Simmel'in düşüncelerinden özellikle George Lukacs, Talcott Parsons ve Robert Merton gibi sosyolojinin önde gelen düşünürleri etkilenmiştir.

Simmel'in önemli eserleri arasında;

1890 Über Soziale Differenzierung (Sosyal Farklılıklar Üzerine),

1892 Die Probleme der Geschichtsphilosophie (Tarih Felsefesi Meseleleri),

1900 Philosophie des Geldes (Para Felsefesi),

1908 Soziologie (Sosyoloji),

1910 Hauptprobleme der Philosophie (Felsefenin Temel Meseleleri),

1917 Grundfragen der Soziologie (Sosyolojinin Ana Meseleleri),

1918 Lebensanschauung (Hayat Görüşü),

1918 der Konflikt der Modernen Kultur (Modern Kültürün Çatışması) sayılabilir.

Görüşleri

Simmel, büyük boy toplumsal düzen ve değişme kuramlarını geliştirmeye çalışan geleneksel sosyolojinin dışında kalarak, duyguları, ruhu, gündelik hayat ve ilişkileri yani iletişimi temel olarak alan saf bir sosyoloji üzerinde durmaktadır (Slattery, 2012; 52).

Simmel'e göre insanların farklı farklı güdülerle davranması psikolojiye, diğerleriyle etkileşimleri içinde açıklanmaları sosyal psikolojiye, her sosyal oluşumun bir takım biçimler⁴ oluşturması ise sosyolojiye girmektedir (Freund, 1990; 173). Elde edilen biçimler ise, tıpkı gramercilerin dilin biçim ve yapılarını ve matematikçilerin fiziksel nesnelerin biçim ve kalıbını açıkladıklarına benzer şekilde açıklanmaktadır. (Slattery, 2012; 52)

Biçimsel sosyolojinin, genel sosyolojiden farklı olarak, temel amacı sosyal etkileşim ve iletişim biçimlerini toplumsal bağlamlarından ayırarak analiz etmek (Slattery, 2012; 53) ve tarihsel, bölgesel özelliklere takılmadan sosyolojik yasaları bulmaktır. Böylece, 18.

4 Simmel, biçimler vasıtasıyla deneyim dünyasının temel formlarını gerek ontolojik gerekse epistemolojik kavramsal bir şema olarak ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hukuk, cinsellik, toplum bu anlamda formları oluşturmaktadır. Çeşitli ve tutarsız nesnel dünyasına tutarlılık kazandıran form kavramı o kadar içkindir ki, asla bağlamdan ya da yapıdan çıkarılamaz. (Swingewood, 2010; 166-167)

yüzyıldaki İngiltere'deki Zanaatkar ve Lord arasındaki ilişkiler yumağı ve iletişim, 20. yüzyılda ABD'nde köylü ve toprak sahibi arasında (Slattery, 2012; 53) ortaya çıkmaktadır. Temel iletişim dikey ve formaldır.

Her olguyu her bilim kendine özgü yollarla ele alabilir. Dolayısıyla da sosyolojinin bir bilim olabilmesi, kendine özgü bir mantığının, yapısının ve soyutlamalarının olmasına bağlıdır. Bu da deneysel olmamakla birlikte bir biçim ve içerik ayrımıyla yapılabilir. Toplumsal olguların içeriğini psikolojiyle, biçimini ise sosyolojiyle çözmek olasıdır. Biçimler tıpkı kültür, din, meslek vb.nde olduğu gibi bir toplumsallaşmanın dışı vuruşlarıdır. Bunlardan ancak birinden toplumsal yapı içinde vazgeçilebilir. Hepsi terk edildiğinde ise, toplum artık yaşamını sürdürmez. Bunları göz önünde tutan Simmel, nezaket, çekingenlik, giyim-kuşam, bağlılık ve şükran gibi ince, güvenilmez ve kavranması güç alanlara dikkatleri çeker (Freund, 1990; 172).

Sosyal hayatta benzerliklerin temellerini bulabileceğimize inanan Simmel, itaat ve hükümdarlığa ait sosyal yöntemlerin çocuk-aile, işçi-patron, teba-kral arasında da görülebileceğini iddia etmiştir. Çatışma ve işbirliği, uzaklık ve yakınlık gibi oluşumları analiz ederek, yabancı, maceracı, uzlaştırmacı, hain, cimri, müsrif gibi sosyal örnekler üzerinde çalışmıştır (Persell, 1990; 12-13).

Simmel, çalışmalarında; insanların birbirlerine bakarak kıskanmaları, iletişim kurmaları veya birlikte yemek yemeleri, birbirleri için giyinmeleri, süslenmeleri, birbirlerinden hoşlanmaları/hoslanmamaları gibi olaylardan (Wallace ve Wolf, 2013; 271) yola çıkarak toplumsal ilişkilerin ve iletişimin matematiği üzerinde durur. Bu matematik içinde biçimler toplumu üretmez, bizatihi toplumun kendisidir. Bireyler toplumsallaşma biçimleri aracılığıyla bir birlik halinde gelişir, sevgi, amaçlar ve eğilimler bireysel özelliklerden, biçimler içinde gerçekleşmesiyle toplumsal özelliklere aktarılır (Swingewood, 2010; 168). Dolayısıyla, toplum içindeki tekil ilişkilerden, iletişimden soyutlanmış, kendi başına bir varlık değildir.

Yine aynı şekilde iletişim içinde grupları oluşturan insanların sayılarına göre sosyal durumlar farklılıklar göstermektedir İki veya üç kişiyi içeren bir sosyal durum ile yüzlerce binlerce kişiyi içeren bir sosyal durum (Slattery, 2012; 54) arasında zaman veya bölgeye göre değişmeyen farklılıklar vardır. Sayılar sadece örgütün temel yapısını belirlemekte kalmaz, aynı zamanda da iletişimin temel sosyal çıkarımlarından birisi olan toplumsal çatışmanın nasıl şekilleneceğini de gösterir.

Bir sayıdan bir sayıya geçen insanın, bir biçimi bırakıp başka bir biçime geçtiğini ileri süren Simmel, dayadlarda (ikili Grup) üyelerin her birinin oyunbozanlık yapmadan gruba tam olarak katılmalarıyla grup varlığının sürdürülebileceğini, triad (üçlü grup) ve diğer gruplarda ise bu yapılanmaların daha farklı şekillere gideceğini ileri sürmektedir (Persell, 1990; 126-127).

İkili gruplarda; her grupta olduğu gibi üyelere birisi liderliğe soyunur. Herhangi bir şey konuşulurken onun daha çok sesi çıkar, onun kararları daha çok uygulanır. Diğerleri ise daha çok itaatkar bir tavır izler. Grubun varlığı ancak bu şekilde devam edebilir. Her ikisi de liderliğe talip olduklarında büyük bir olasılıkla ikili grubun dağılma zamanı gelmiş

demektir. Bazen ikili gruplarda liderlerin kim oldukları toplumsal veya hukuki esaslara bağlanır. Ailede liderin kim olduğu konusunda bir çok toplum bunu erkeğe verir ve sosyal denetleme yoluyla bu sistemin bozulmaması için baskı uygular. Hatta bazı kültürlerde bunun kanunlaştığı da görülmektedir.

Üçlü gruba geçildiğinde ise bir anda iletişim ve ilişkiler farklılaşmaya başlayacaktır. Yine grup içinde bir kişi lider olacak, bir diğer kişi onun yakınında yer alacaktır. Üçüncü kişi ise, bu ikiliye daha mesafeli olacak, kendisinin anlaşılmadığından yakınlıkla, kendisinde liderlik potansiyeli görecektir. Gruba diğer ikisinden daha pamuk ipliklerle bağlı olacaktır. Lider ve ona yakın olan kişi ise bazı faaliyetleri üçüncü kişinin bilgisi ve isteği dışında gerçekleştirebilecektir.

Olaylara göre; üçlü bir ilişkide üçüncü için üç tür stratejiden bahseder Simmel; diğerleri arasında uzlaşmacı rol oynar (böylece kendisinin de üyesi olduğu grup varlığını devam ettirir ve diğerlerine kendisinin grup için ne kadar önemli olduğunu gösterir), diğerleri arasındaki çatışmayı kendi lehine kullanır (ki böylece üçüncülükten ikinciliğe hatta birinciliğe geçme ihtimali oluşur), diğerleri arasında bilerek çatışma yaratmak. Bunlar, bir kolej yatakhaneindeki oda arkadaşlığı, yaşlı bir ebeveynin evli oğlan veya kızının evine taşınması vb. bir çok örnekte görülür. (Wallace ve Wolf, 2013; 272)

Aileye baktığımızda, iki kişilik bir çift iken bambaşka bir iletişim yumağı, çocuk doğduktan sonra veya başka birisinin (kayınpeder, kayınvalide vb.) aileye dahil olması durumunda bambaşka bir iletişim yumağından (müttefiklik, liderlik, bilirkişilik vb.) bahsedilir olacaktır. Kaldı ki bu farklılık hemen bütün insan toplulukları için söz konusudur. Aralarında sadece derece farkından bahsedilebilir.

Simmel, sanatçı ve düşünürlerin (Schopenhauer, Nietzsche, Rembrandt vb.) yaşam öykülerine bakılarak, onların dallarındaki gelişim aşamalarını, başarı oranlarını ve yaratıcı çalışmalarını doğuran etkinlerin neler olabileceğinin saptanabileceğini düşünüyor, bir sanatçı veya düşünürün görüşleriyle, yaşama ve düşünce biçimleri arasında bir ilişkinin varlığına inanıyordu.

Simmel'in düşüncelerini "farklılaşma ve tamamlanma gibi toplumsal oluşumlarla, psikolojik ayırma ve birleşim arasında bir karşılıklı bağlılık vardır. İnsan bilinci toplumsal dünyanın yansımasından başka bir şey değildir. Zaman, mekan, nedensellik, nicelik, nitelik gibi kategoriler, dinsel fikirler, ahlaksal değerler toplumsal karşılıklı ilişkilerin ürünleridir" şeklinde özetlemek mümkündür.

Carey, Simmel'den önce işbölümü ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi göstermiştir. Simmel, insanlar arasındaki çatışma sınıflandırmasını, Tarde'nin savaş, çekişme ve polemik üçlüsünden yararlanarak geliştirmiştir. Weber, Durkheim ve Mannheim ile birlikte Simmel değişimin kaynağının şehirleşme, endüstrileşme ve devletçilik (bürokrasi) olduğu konusunda fikir birliği içindedir (Stein, 1978; 446).

Hans Gerth, Deinhard Bendix, Lewis Coser, Kurt H. Wolff gibi bilim adamlarınca Simmel'in yazıları sık sık ele alınmış ve geliştirilerek uluslar arası sosyoloji çalışmalarında gündeme getirilmiştir (Lepsius, 1987; 51).

Sonuç Yerine -Tönnies Ve Simmel'in İletişim Arka Planı

Toplumsal Biçimler Okulu, toplumun ancak kendi oluşturduğu biçimler (formlar) ve bunlara dayalı ilişki ve iletişim içinde anlaşılabilirliğini ileri sürmektedir.

Biçimler, bölge veya zaman bağlamından ayrı olarak belirli bir tarz oluşturmakta, bu tarz da insanlara nasıl iletişim kuracakları konusunda fikir vermektedir.

Tönnies'in topluluğunda, kurulan iletişim atfedilen sosyal statüye göre, dikey-yatay veya resmi-gayriresmi nitelik kazanacaktır. Baba veya aşiret reisi vb. figürler karşısında genellikle dikey, resmi iletişim tipi ön plana çıkacaktır. Geleneklere ve ilgili kişinin statüsüne, yakınlığına bağlı olarak bu iletişim tarzı dikeyden yataya doğru geçerek yumuşayacaktır. Dolayısıyla kurulan iletişim temel olarak statü ve toplumsal kurallar doğrultusunda olmakla birlikte kişisel bir nitelik de arz edebilir.

Kişisel tanışıklık, yoğun ilişkiler, iletişimin daha rahat, pervasız kurulmasına neden olabilmektedir. Topluluk tipi bir düzen içinde hiyerarşinin üstlerinde yer alan kişilerle, altlarında yer alan kişiler gerek yaşam tarzları, muhtemelen doğumdan ölüme kadar aynı bölgeyi paylaşmaları, dedeye, büyük babaya kadar giden ailesel ilişkileri nedeniyle iletişim toplum düzeninden farklılaşmaya başlar. Böylece taraflar birbirleriyle ilgili daha fazla empatiyi geliştirmeye başlarlar ve bu da iletişim tiplerinin sınırlarını zorlar.

Komşular veya akraneler arasında ise daha yatay, samimi bir iletişim ortaya çıkmaktadır. Arada gayri-resmi, teklifsiz bir iletişim görülmektedir. Topluluk içinde bireylerin bu tip iletişimi daha yoğun kullandıkları ve daha çok bunun içinde kalmaya gayretinde oldukları görülmektedir. Topluluk içinde kurulan iletişimde, mensuplar aynı kültür nosyonunu paylaştığından, geçmişte birlikte yaşadıklarından, muhtemelen gelecekte de birlikte yaşayacaklarından parazit unsuruna az rastlanmaktadır. Çıkan problemler daha çok kişisel noktalardan kaynaklanmaktadır.

Resmi kuruluş temsilcileri ile iletişim toplum sınıflandırmasından farklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Topluluğun içinde bulunan öğretmen, imam, jandarma gibi devletin memuru ve kitle gözünde temsilcisi olan unsurlar dış unsurlar olduklarından belirli bir saygı, dolayısıyla daha resmi iletişimle karşılaşılır. Ancak bu kişiler yaşamlarının belirli bir bölümünü üniversite eğitimleri nedeniyle büyük yerleşim birimlerinde geçirdiklerinden toplum mekanizmasına yabancı değillerdir. Ancak topluluk içinde yabancı unsurlarla her ne kadar dikey ve resmi ilişkiler ortaya konulsa da, zaman içinde, tanışıklığın gelişmesiyle birlikte daha samimi ilişkiler kurulmaya başlanır. Genellikle dış unsurların zaman içinde topluluktaki bireyleri tanımaları ve birbirlerinin düşüncelerini, tavırlarını, hareketlerini bilmelerinden dolayı dikey iletişim biraz daha yataya dönüşebilmektedir.

Toplum söz konusu olduğunda ise, ilişkiler daha çok resmi statü üzerinden yürümektedir. Toplumda çok fazla sayıda insan söz konusudur. Bu insanlar ülkenin veya ülkelerin çok farklı yerlerinden gelmişler ve çok farklı kültürleri temsil etmektedirler. Dolayısıyla bu kadar farklı insan popülasyonu, ister istemez ilişkilerin kalıplaşmasına, daha kurallara dayalı bir iletişime yol açmaktadır.

Üst hiyerarşide yer alan kişiler ile daha alt hiyerarşide yer alan kişilerin iletişiminde temel kural dikey ve resmi iletişimdir. Bu toplum düzeninde temeldir. Kişilerin buldukları hiyerarşi basamakları değişebilir ancak makamlar kişilerden daha önemli olarak görülür. Makamların prestijleri bireylerin aksine sabit kalır ve toplumda birey yerine makamlara itaat edilir. Dolayısıyla üst makamlarla, üst hiyerarşilerle resmi, dikey ilişki kurulur.

Aynı hiyerarşide yer alan kişiler arasındaki iletişim ise, toplulukla karşılaştırıldığında yine daha resmi ve dikey olabilmektedir. En azından daha az samimidir. Sonuçta çok farklı kültürlerden gelen insanlar, kendi kültürlerinin devamı ve buldukları ortamlardaki kültürler ve şehir kültürü arasında artık melez bir yeni kültür içinde yer alır. Aşağıdaki komşusuyla, işyerindeki iş arkadaşıyla, gittiği restorandaki görevliyle iletişim kurarken temel olarak gördüğü şehir kültürünü kullanırken, kendi köyünden birisiyle karşılaştığında aniden şivesiyle, tarzıyla birlikte eski kültürüne döner. Dolayısıyla ilişkilerinde bireyler hiyerarşiyi hissetmese bile, daha az samimi, daha resmi bir iletişim arzını tercih ederler.

Kamu görevlileriyle olan iletişim de aynı şekilde tamamen mesleki ve resmi olmaktadır. Hatta aradaki iletişim ne kadar resmi ise o kadar profesyonellikten, işin iyi yapıldığından bahsedilmektedir.

Tönnies gibi Simmel de bölge ve zamana bağlı olmadan biçimler vasıtasıyla insan ilişkilerinin ve iletişiminin temel kurallarının bulunabileceğini düşünmektedir.

Simmel, insanların gündelik hayattaki etkinliklerinden yola çıkarak, toplumsal ilişkilerin ve iletişimin matematiği üzerinde durmakta ve toplumun bireylerden bağımsız yapısından ziyade, gruplaşmaların ve grupların üye sayılarının aradaki iletişimi etkilediği düşüncesindedir.

İki kişilik gruplardaki iletişim ile üç, dört kişilik veya 100 bin kişilik gruplardaki ilişki ve iletişim birbirinden çok farklı olmaktadır.

İki kişilik grupta her ikisi de grubun varlığı için elzemdir. Herhangi birisinin ayrılmasıyla grup yok olur. Dolayısıyla her iki üye de, kendilerinin yokluğunun grubun sonu olacağını bilir. İlişkiler ve iletişim de bunun üzerine kuruludur. Eğer grup demokratik bir grupsa, bireyler kendi özgür düşünceleriyle kolaylıkla grup üyeliğinden ayrılabilirlerse, grubun yok olmaması için üyelerin tavır ve davranışları mümkün olduğunca alttan alınacaktır. Aynı hareketin dışardan bir kişi tarafından yapılması halinde verilen sert tavırlar, bu grup üyeleri söz konusu olduğunda tamamen yumuşatılacaktır. İletişim yatay, gayri resmi, ilişkiler samimi, empati yüksek olacaktır.

Ancak, demokratik olmayan, taraflardan birinin diğerine bağımlı görüldüğü, kültürel olarak grubun bozulmasının yasaklandığı kültürler içindeki iki kişilik gruplarda ise, iletişim daha resmi ve dikey gerçekleşecektir. İletiler genellikle taraflardan birinden diğerine doğru akacak ve buna riayet edilmesi bekleneyecektir. Bu tip gruplarda kültürel ve sosyal statüdeki farklılıklardan dolayı samimiyete ve empatiye çok fazla gerek duyulmayacaktır.

Sayıların sosyolojisine göre, iki kişilik grubun içine bir üçüncüsü eklendiğinde grup yapısı ve iletişimi içinde dramatik ve çok büyük bir değişiklik olacaktır. Artık grup

içi çatışmalar, çıkarlar, liderlik çok daha tartışmalı hale gelecek ve bunlar olası iletişimi belirleyecektir.

Üç kişilik gruplarda artık bireylerin grup için varlıkları tartışılabilir haldedir. Grup üyelerinden birisi grubu terk ettiğinde grup iki kişilik olarak devam ettirebilir. Dolayısıyla bireylerin tutum ve sorumlulukları da buna göre değişmektedir. Üç kişilik gruplarda (her grupta olduğu gibi) bir lider bulunur. Grup içinde diğer üyelerden birisi lidere yakinken, bir diğeri ise daha uzak olarak konumlanacaktır. Lider ve ona yakın olan kişi daha fazla şey paylaşacak, hatta bazen üçüncüden ayrı ve gizli paylaşımlarda bulunacaktır. Üçüncüye üçüncü olduğu devamlı hatırlatılacaktır. Böylece lider tarafından ikinciye kendisinin daha çok tercih edildiği gösterilecek ve grup içinde kalması konusunda güdülenecektir. Lider ve ikinci arasında daha gayri resmi ve yatay ilişkilere rastlamak olasıdır. Üçüncü ise lidere daha uzak, onu ikinci kadar önemsemeyen, birçok aktivitenin dışında kalan kişidir ve muhtemel lider adayıdır. Liderle ve ikinciyle doğrudan veya dolaylı olarak çatışma içindedir. Bu da iletişimin biraz daha resmi olmasına yol açmaktadır.

Dört kişilik gruplarda ise yapı değiştiğinden ilişkiler ve iletişim biçimi farklılaşmaktadır. Yine bir lider söz konusudur. Lidere çok yakın olan bir üye vardır. Diğer üyeler ise daha az yakındır. Lider ve çok yakın olan kişi daha fazla değer paylaşmakta ve daha gayri resmi iletişim kurmaktadır. Diğer iki kişi ise, grup içinde zamanla birbirlerine yakınlaşmaya başlayarak grup içinde başka bir grup kurmaya başlayacaktır. Bu yapının da bir lideri olacak, dolayısıyla iki lider ve iki ikinci grup içinde oluşacaktır. Bunların ise birbirleriyle çatışmaları ve çatışmanın boyutu grubun varlığını belirleyecektir. Oluşan küçük grupçuklar, birbirleriyle daha resmi, ama kendi içlerinde daha gayri resmi iletişime sahip olacaktır.

Grup çok daha büyük sayıları ulaştığında ise 2'li, 3'lü veya 4'lü gruplardan çok farklı iletişim biçimlerine sahip olmaktadır. Toplumun büyüklüğü ve genişliği, şahıs üzerindeki sosyal denetimi azaltarak, bireysel özgürlüklerin daha da artmasına sebep olabilmektedir. Kaldı ki bu tip gruplarda tek bir kişinin önemi de azalmaya başlayacaktır. Böylece kişisel iletişim tarzlarının da önünü açılmaktadır. Kurulan ilişkiler daha resmi iletişim tipiyle karşılanmaktadır.

Bölge ve zaman farklılıklarına baktığımızda ise, sayılardan daha az bir farklılıktan bahsetmek olanaklıdır. Sosyal yapı için olduğu gibi kurulan iletişim için de toplumsal biçimler önemli bir rol oynamaktadır. Biçimler çoğu kez bölge ve zaman farklılıklarından bağımsız olarak kendi iletişim biçimlerini dayatabilmektedir.

Kaynaklar

Anadolu Yayıncılık (1983-1984) Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, İstanbul.

Bilgiseven, Amiran Kurtkan (1982) Genel Sosyoloji, Genişletilmiş 3. Baskı, Divan Yayınları, İstanbul.

Bottomore; T. B. (1984) *Toplumbilim*, Çev. Ünsal Oskay, 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Broom, Leonard and Philip Selznick (1968) *Sociology—A Text With Adapted Readings*, 4. Ed., A Harper International Edition.

Ergun, Doğan (1990) *100 Soruda Sosyoloji*, 5. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Freund, Julien (1990) “Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi”, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Ed. Tom Bottomore ve Robert Nisbet, Çev. Kubilay Tuncer, Verso Yay., Ankara.

Kızılçelik, Sezgin (1992) *Sosyoloji Teorileri 1*, Mimoza Yay., Konya.

Kongar, Emre (1981) *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi Yay., İstanbul.

Lepsius, M. Rainer (1987) “Sociology in The Interwar Period: Trends in Development and Criteria For Evaluation”, *Modern German Sociology*, Ed. Volker Meja, Dieter Misgeld, Nico Stehr, Colombia University Press, New York.

Loomis, Charles P. (Çevirmen ve Editör) (1964) *Community and Society (Gemeinschaft und Gesellschaft - Ferdinand Tönnies)*, The Michigan State University, Michigan.

Persell, Carolina Hodges (1990) *Understanding Society*, 3. Ed., Harper Row Publishers, New York.

Shills, David L., Rudolf Heberle (Ed.) (1968) *International Encyclopedia of Social Sciences*, The MacMillan Company, The Free Pres. USA.

Slattery, Martin (2012) *Sosyolojide Temel Fikirler*, Çev. Özlem Balkız ve diğerleri, 5. Basım, Sentez Yayınevi, Ankara.

Stein, M. (1978) “The Value of Community Studies”, *Modern Sociology*, Ed. Peter Worsley, 2. Ed., Penguin Books, Great Britain.

Swingewood, A. (2010) *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Çev. Osman Akınhay, 3. Basım, Agora Kitaplığı, İstanbul.

Ülken, Hilmi Ziya (1969) *Sosyoloji Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, İstanbul.

Wallace, Ruth A. ve Alison Wolf (2013) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi*, Çev. Leyla Elburuz ve M. Rami Ayas, 5. Baskı, DoğuBatı Yayınları, Ankara.